

พลังอำนาจเพื่อการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุ
ชุมชนเกาะเกิด อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
Empowerment for The Self-reliance of The Elderly in

Koh-kerd Community, Bang-pa-in District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province

Received: September 1, 2020

Revised: December 8, 2020

Accepted: December 9, 2020

จริยาภรณ์ รุจิโมระ*

Jariyaporn Rujimora

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพ ปัจจัย รูปแบบพลังอำนาจและวิธีการเสริมสร้างพลังอำนาจเพื่อการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุชุมชนเกาะเกิด เป็นการวิจัยถอดบทเรียนแบบผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ที่ใช้เทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลหลายวิธี ได้แก่ การประชุมกลุ่มย่อย การระดมสมอง การเสวนา กิจกรรมฐานเรียนรู้ การสัมภาษณ์เชิงลึก การทำแผนที่ความคิด การบันทึกวิดีโอ ภาพนิ่ง การจดบันทึกในขณะที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีกิจกรรมในรอบปฏิทินชุมชน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้สูงอายุและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่พึ่งตนเองได้ จำนวน 35 คน เป็นผู้ที่มิได้พบปะกับผู้อื่นมานาน ได้มาจากการเสนอชื่อโดยตัวแทนผู้สูงอายุในชุมชนเกาะเกิดทั้ง 7 หมู่บ้าน ผลการวิจัย พบว่าศักยภาพผู้สูงอายุได้นำวิถีชีวิตดั้งเดิมจากบรรพบุรุษและศักยภาพชุมชนพัฒนาสู่เศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเอง รวมทั้งก่อให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวิถีชุมชน ปัจจัยพบว่า มีปัจจัยภายนอกสนับสนุนปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอก ได้แก่ พื้นที่เชิงกายภาพ วัฒนธรรม เศรษฐกิจของชุมชน และชุมชนเห็นคุณค่าของผู้สูงอายุ ปัจจัยภายใน ได้แก่ การเห็นคุณค่าและความภูมิใจในตัวเอง มีภูมิปัญญาเฉพาะตน มีสุขภาพที่ดีและการมีรายได้จากน้ำพักน้ำแรงของผู้สูงอายุ รูปแบบ พบว่าการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง การเรียนรู้ตลอดชีวิต สนุกกับอาชีพ การยอมรับจากสังคม และดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง วิธีการเสริมสร้างพลังอำนาจ พบว่าการพัฒนาตนเองในสามมิติ ได้แก่ ทางสุขภาวะทางความมั่นคง และทางการมีส่วนร่วมในสังคม

คำสำคัญ : เสริมสร้างพลังอำนาจ/ การพึ่งตนเอง/ ผู้สูงอายุ

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์, ดร. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

Assistant Professor Dr., Faculty of Humanities and Social Sciences, Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University, Thailand.

Corresponding Author E-mail Address: rjariyaporn@aru.ac.th

Abstract

The research aims to study the potential, the factors, the models of the empowerment and the ways to enhance the empowerment for the self-reliance of the elderly in Koh-Kerd community. It is a participatory action research integrating various techniques and methods including a focus group discussion, brainstorming, seminars, learning activities, in-depth interviews, mind mapping, video, photographs, and note-taking. The 35 informants are the local wisdom gurus and the self-reliant elders with the active roles in community nominated by the elderly of seven villages of Koh-Kerd community. The research results reveal that the traditional ways of life descending from the ancestors and the community potential lead to the development into self-reliant local economy including the local community ecotourism. The aspect of factors consists of the external factors which are the physical location, culture, local economy, and the recognition and respect of the community towards the elders, and the internal factors which are the elders' self-esteem, the personal wisdom, good health, and earning their own incomes. The aspect of the models consists of consistent self-development, lifelong learning, enjoying occupation, social acceptance, and following the self-sufficiency economy. The aspect of methods of empowerment consists of three ways of self-development including happiness, security, and social participation.

Keywords : Empowerment/ Self-reliance/ The Elderly

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยกำลังเข้าสู่ภาวะที่เรียกว่า สังคมผู้สูงอายุ ซึ่งหมายถึง สังคมที่มีจำนวนผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป เกินกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งประเทศ จากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ได้ทำการสำรวจประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2557 เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลลักษณะทางประชากร สังคม เศรษฐกิจ สุขภาวะ การเกื้อหนุน ตลอดจนลักษณะการอยู่อาศัย โดยการสัมภาษณ์สมาชิกในครัวเรือน และบุคคลในครัวเรือนตัวอย่าง จำนวน 83,880 ครัวเรือน สรุปผลดังนี้ ผู้สูงอายุหมายถึงผู้ที่มีอายุ 60 ปี บริบูรณ์ขึ้นไป พบว่ามีจำนวนผู้สูงอายุคิดเป็นร้อยละ 14.9 ของประชากรทั้งหมด จากจำนวนผู้สูงอายุทั้งสิ้น 10,014,699 คน เป็นชาย 4,514,812 คน และเป็นหญิง 5,499,887 คน หรือคิดเป็นชายร้อยละ 45.1 หญิงร้อยละ 54.9 ของผู้สูงอายุทั้งหมด ซึ่งกระจายตัวตามเขตการปกครองและภูมิภาค พบว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนผู้สูงอายุมากที่สุด ร้อยละ 31.9 รองลงมาคือภาคกลาง ภาคเหนือและภาคใต้ (ร้อยละ 25.6 ร้อยละ 21.1 และร้อยละ 12.0 ตามลำดับ) สำหรับกรุงเทพฯ มีผู้สูงอายุน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 9.4 สำนักงานสถิติแห่งชาติ (National Statistics, Office, 2014) ซึ่งจากการคาดการณ์ของสหประชาชาติจำนวนผู้สูงอายุของประเทศไทยมีจำนวน

.....
มากกว่า 10 ล้านคน ประมาณร้อยละ 16 ในปี 2558 และจะมีมากกว่า 15 ล้านคน ประมาณร้อยละ 23 ในปี 2568 ศุภเจตน์ จันทร์สาสน์ (Chansarn, 2014)

ผู้สูงอายุนับเป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนสังคมภายใต้หลักคิดที่ว่าเป็นผู้ที่มีประสบการณ์สูง ควรสนับสนุนให้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาบ้านเมือง ดังที่แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2552 สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ (Promotion and Protection of the Elderly, Office, 2011) ในยุทธศาสตร์ที่ 2 หมวด 3 มาตรการส่งเสริมด้านการทำงานและการหารายได้ของผู้สูงอายุมีรายละเอียด 1) ส่งเสริมการทำงานทั้งเต็มเวลาและไม่เต็มเวลา ทั้งในระบบและนอกระบบ 2) ส่งเสริมการฝึกอาชีพและจัดหางานให้เหมาะสมกับวัยและความสามารถ 3) ส่งเสริมการรวมกลุ่มในชุมชนเพื่อจัดทำกิจกรรมเสริมรายได้โดยให้ผู้สูงอายุสามารถมีส่วนร่วม หมวด 4 มาตรการสนับสนุนผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ โดย 1) ประกาศเกียรติคุณผู้สูงอายุที่เป็นตัวอย่างที่ดีของสังคม 2) ส่งเสริมให้เกิดคลังปัญญากลางของผู้สูงอายุเพื่อรวบรวมภูมิปัญญาในสังคม 3) ส่งเสริมและเปิดโอกาสให้มีการเผยแพร่ภูมิปัญญาของผู้สูงอายุและให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคม

จากการที่ผู้วิจัยได้บูรณาการการเรียนการสอนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ชุมชนเกาะเกิด อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นชุมชนหนึ่งเป็นฐานการเรียนรู้ในรายวิชาชุมชนศึกษา ซึ่งจากการได้เรียนรู้และศึกษาชุมชนพบว่า ชุมชนมีลักษณะความเข้มแข็งโดยใช้ทุนทางสังคมในหลายมิติ ได้แก่ มิติภูมิปัญญา คนเฒ่าคนแก่ที่ยังใช้ภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่ตนเองสืบสานใช้ในการดำเนินชีวิต มิติของความคิดริเริ่ม สร้างงานสร้างอาชีพ มีการแปรผลิตภัณธ์จากพืชพรรณตามธรรมชาติ เช่น การทำน้ำพริกข้าว สบู่จากพริกข้าว การทำน้ำมันข้าวยาสูบ ยาสมุนไพรอายุวัฒนะ รวมถึงการขายสินค้าพื้นบ้านจากภูมิปัญญาผ่านอินเทอร์เน็ตของคนรุ่นใหม่ มิติสุขภาพผู้สูงอายุได้นำอุปกรณ์ไม้ยืน ไม้นอนเพื่อสุขภาพ และอุปกรณ์หลากหลายชนิดในการบำบัดอาการคลายเส้น เป็นต้น ชุมชนเกาะเกิดเป็นชุมชนเล็ก ๆ ตั้งอยู่ห่างจากตัวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 30 กิโลเมตร ด้านทิศตะวันตกของหมู่บ้านติดกับเส้นทางเลียบเมืองผ่านเข้าสู่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ชุมชนสามารถดำเนินกิจกรรมบ้านพักแบบโฮมสเตย์ ซึ่งมีผู้แวะเวียนมาพักอาศัยอยู่เป็นประจำ เนื่องจากชุมชนเน้นความสะอาดของบ้านพักและภูมิทัศน์ภายในหมู่บ้าน อาหารปลอดภัย และแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่วนอีกด้านหนึ่งของชุมชนติดแม่น้ำเจ้าพระยา เหมาะสำหรับผู้ที่ต้องการความสงบและมาเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนริมน้ำแบบดั้งเดิม ซึ่งศักยภาพแห่งตนในการพึ่งตนเองของชุมชนเหล่านี้มีผู้สูงอายุในชุมชนเป็นกลไกในการขับเคลื่อนแทบทั้งสิ้น ที่กล่าวมานับว่าเป็นทุนชุมชนในการสร้างงาน สร้างอาชีพและรายได้ เพื่อการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุ ตามแนวคิดการพึ่งตนเอง พระครูวิบูลศีลพรต (สมหมาย อาสโภ/โนนน้อย) และพระมหามิตร ฐิตปัญโญ (Phrakhru Wibunsilaprot, Mit Thitapanyo, 2019) ได้ให้ความสำคัญของการพึ่งตนเองคือการที่ประชาชนในชุมชนมีจิตสำนึกที่ดีในการพึ่งตนเอง ทำให้เกิดความสมดุลทั้งด้านวัตถุและจิตใจ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ปัจจัยที่สำคัญ 5 ด้าน คือเทคโนโลยี เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติ จิตใจและสังคม รวมถึงมีกระบวนการจัดการที่ดีมีผลให้ประชาชนภายในชุมชนมีสถานะที่สมดุลทั้งทางร่างกายและจิตใจ

ศักยภาพชุมชนเกาะเกิดในการพึ่งตนเอง ที่กล่าวมาสอดคล้องกับแนวคิดการเสริมสร้างพลังอำนาจ ซึ่งกิบสัน (Gibson, 1993) และจิราชาติ ชุมภู (Chomphu, 2007) กล่าวว่า การเสริมสร้างพลังอำนาจ หมายถึง

.....

การกระทำในรูปแบบต่าง ๆ ที่มุ่งพัฒนาให้เกิดศักยภาพของตนเองในการที่จะควบคุมและจัดสถานการณ์ได้เกิดความพึงพอใจในความสามารถของตน มีการพัฒนาตนเอง มีเป้าหมายและมีความหมายในชีวิตของตนเองสามารถใช้ความรู้ ทรัพยากรหรือแหล่งประโยชน์ที่มีอยู่เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการทำกิจกรรมหรือการดำรงชีวิตเป็นการใช้ในเชิงกระบวนการปฏิสัมพันธ์ที่ช่วยให้บุคคลได้พัฒนาขีดความสามารถในการควบคุมปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อชีวิตการทำงาน ความสำเร็จ และความเป็นอยู่ของตนเองเป็นกระบวนการส่งเสริมอำนาจที่ทำให้เกิดความร่วมมือหรือให้มีพลังอำนาจมากขึ้น

ตำบลเกาะเกิด ประกอบด้วย 7 หมู่บ้าน และมีผู้สูงอายุที่มีอายุระหว่าง 60-98 ปี จำนวนทั้งสิ้น 321 คน จากข้อมูลทีกล่าวมาข้างต้น ศักยภาพของผู้สูงอายุชุมชนเกาะเกิด มีความสามารถที่จะช่วยเหลือตนเองให้ได้มากที่สุด โดยไม่เป็นภาระของคนอื่นมากเกินไป ผู้สูงอายุชุมชนเกาะเกิดมีพลังอำนาจในการดำเนินชีวิตแบบพึ่งตนเองบนฐานความพอเพียงภายใต้ภูมิปัญญาแห่งตนที่ส่งผลให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง ซึ่งงานวิจัยยังสะท้อนให้เห็นถึงการเห็นคุณค่าในตนเองและศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุ ผู้วิจัยจึงตระหนักถึงความสำคัญที่จะทำวิจัยการเสริมสร้างพลังอำนาจเพื่อการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุชุมชนเกาะเกิด

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพผู้สูงอายุชุมชนเกาะเกิดที่มีพลังอำนาจในการพึ่งตนเอง
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมพลังอำนาจในการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุชุมชนเกาะเกิด
3. เพื่อศึกษารูปแบบพลังอำนาจของผู้สูงอายุในการสร้างอาชีพ สร้างรายได้
4. เพื่อศึกษาวิธีการเสริมสร้างพลังอำนาจในการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุชุมชนเกาะเกิด

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย มีขั้นตอนดำเนินการให้สอดคล้องวิธีชุมชนดังนี้

ขั้นที่ 1 กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ พลังอำนาจ การพึ่งตนเอง การพัฒนาตนเองและการเห็นคุณค่าในตนเอง และการเรียนรู้ของผู้ใหญ่เพื่อนำมาสร้างเป็นโครงร่างกรอบแนวคิดในการวิจัยเบื้องต้น

ขั้นที่ 2 ศึกษา รวบรวมข้อมูลศักยภาพผู้สูงอายุและชุมชนเกาะเกิด

ผู้วิจัยดำเนินกิจกรรมในขั้นที่ 2 ดังนี้

1. การเตรียมทีมวิจัย

จัดเวทีเสวนาเพื่อชี้แจงโครงการวิจัยร่วมกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน/ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ผู้สูงอายุ ผู้ช่วยวิจัยและนักศึกษาช่วยงานวิจัย เพื่อสร้างความเข้าใจ ตลอดจนการเตรียมนักวิจัยในชุมชน โดยมีตัวแทนผู้สูงอายุร่วมเป็นนักวิจัยในชุมชนเพื่อช่วยดำเนินกิจกรรมการวิจัย จากนั้นพูดคุยสร้างความคุ้นเคยกับชุมชน เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2560 ณ บ้านแก้วในสวน ชุมชนเกาะเกิด

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลศักยภาพชุมชน

จัดเวทีเสวนา และระดมสมองเพื่อศึกษาศักยภาพผู้สูงอายุและศักยภาพชุมชนที่เอื้อต่อการพึ่งตนเองของชุมชนในเบื้องต้น ดังนี้

2.1 ศักยภาพผู้สูงอายุ

ตำบลเกาะเกิด ประกอบด้วย 7 หมู่บ้าน ในการกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญนั้น นักวิจัยได้ประสานผู้นำชุมชนเกาะเกิดทั้ง 7 หมู่บ้าน เพื่อขอตัวแทนชุมชนที่เป็นผู้สูงอายุหมู่บ้านละ 10 คน รวมทั้งสิ้น 70 คน เพื่อเป็นผู้ให้ข้อมูลผู้สูงอายุ ในประเด็น “ผู้สูงอายุที่มีความสามารถหรือเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นในตำบลเกาะเกิดทั้ง 7 หมู่บ้าน ที่สามารถสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ เลี้ยงดูตนเองและลูกหลานได้” โดยการเสนอชื่อจากผู้สูงอายุที่เป็นตัวแทนของหมู่บ้าน และจากการประมวลผลข้อมูล ได้รายชื่อผู้สูงอายุตามเกณฑ์ เชิงประจักษ์ จำนวนทั้งสิ้น 35 คน และทั้ง 35 คน จะเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในงานวิจัยต่อไป

2.2 ศักยภาพชุมชนที่เอื้อต่อการพึ่งตนเองของชุมชน

ทีมวิจัยได้แบ่งกลุ่มตัวแทนชุมชนออกเป็น 7 กลุ่มตามหมู่บ้าน เพื่อระดมสมองใน 2 ประเด็น โดยการทำแผนที่ความคิด ดังนี้

ประเด็นที่ 1 วิเคราะห์ศักยภาพของผู้สูงอายุที่ได้รับการเสนอชื่อ จำนวน 35 คน ในประเด็น “ผู้สูงอายุ/ภูมิปัญญาสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ฯ ในด้านใด”

ประเด็นที่ 2 ศักยภาพชุมชนที่เอื้อต่อการพึ่งตนเองของชุมชน ในประเด็น “แหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ สถานที่ท่องเที่ยว ศูนย์รวมจิตใจ บรรยากาศในชุมชนที่เอื้อต่อการสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้”

3. สำรวจพื้นที่ชุมชนเกาะเกิด

สำรวจพื้นที่ชุมชนเกาะเกิดร่วมกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยวิจัย นักศึกษาช่วยงานวิจัยและนักวิจัยในชุมชน ด้วยการจดบันทึก ถ่ายภาพ พูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ สังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมและแบบมีส่วนร่วม พร้อมทั้งเข้าร่วมกิจกรรมตามฐานเรียนรู้ในบางกิจกรรม และตามกิจกรรมในรอบปฏิทินชุมชนโดยวิธีการเดินเท้า และขี่จักรยาน ซึ่งเช่าจากร้านสินค้ามือสองภายในชุมชน มีไว้บริการนักท่องเที่ยวหรือผู้ใช้งานทั่วไป อัตราค่าเช่าวันละ 50 บาท

4. จัดการประชุมกลุ่มย่อย และสัมภาษณ์เชิงลึก เกี่ยวกับพลังอำนาจของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 35 คน โดยทีมวิจัยทำความเข้าใจเกี่ยวกับพลังอำนาจกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

พลังอำนาจผู้สูงอายุ หมายถึง ความสามารถหรือศักยภาพของผู้สูงอายุที่มีผลมาจากพลังทางกาย ทางจิตใจ ทางปัญญา ประสบการณ์ และการเรียนรู้ รู้ว่าตนเองมีคุณค่าและสามารถดึงพลังและศักยภาพที่มีอยู่ในตนเองออกมาใช้ในการดำเนินชีวิตของตนได้อย่างเหมาะสมตามสภาพสังคมที่ตนอยู่

5. จัดประชุมเพื่อนำเสนอผลการศึกษาศักยภาพผู้สูงอายุ ศักยภาพชุมชนที่เอื้อต่อการพึ่งตนเองของชุมชน และพลังอำนาจผู้สูงอายุ พร้อมทั้งร่วมกันวางแผนเพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมพลังอำนาจในการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำความเข้าใจเกี่ยวกับพลังอำนาจในการพึ่งตนเองกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

.....

พลังอำนาจในการพึ่งตนเอง หมายถึง การนำพลังและศักยภาพที่มีอยู่ออกมาใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ เลี้ยงดูตนเองและลูกหลานได้อย่างเหมาะสมตามสภาพสังคมที่ตนอยู่

ขั้นที่ 3 ศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมพลังอำนาจผู้สูงอายุในการพึ่งตนเอง

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งเสริมพลังอำนาจ
2. จัดเสวนาโดยนำผลจากการศึกษาขั้นที่ 2 และข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำมาเป็นข้อมูลเพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมพลังอำนาจในการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุ
3. สัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งเสริมพลังอำนาจในการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุ
4. สรุปปัจจัยในการเสริมสร้างพลังอำนาจผู้สูงอายุในการพึ่งตนเอง

ขั้นที่ 4 ศึกษารูปแบบพลังอำนาจของผู้สูงอายุ

ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบพลังอำนาจ เพื่อนำมาสร้างเป็นแนวทางการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับรูปแบบพลังอำนาจ และดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก

ขั้นที่ 5 ศึกษาวิธีการเสริมสร้างพลังอำนาจในการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุชุมชนเกาะเกิด

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีการเสริมสร้างพลังอำนาจ
2. จัดอบรมเชิงปฏิบัติการเสริมสร้างพลังอำนาจในการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุ

ขั้นที่ 6 จัดเวทีนำเสนอผลการวิจัยพลังอำนาจเพื่อการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุชุมชนเกาะเกิด และผู้สูงอายุร่วมตรวจสอบความถูกต้องเชิงเนื้อหา

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลด้านเนื้อหา พิจารณาจากข้อมูลเอกสารในชุมชนและข้อเท็จจริงที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ชุมชนเกาะเกิด โดยนำข้อมูลที่ได้ในแต่ละกิจกรรมนำมาจัดระเบียบข้อมูลโดยการจำแนกประเภทเป็นหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์การวิจัยและกิจกรรม แล้วนำมาวิเคราะห์เชื่อมโยงความสัมพันธ์ประมวลผลร่วมกัน โดยยึดผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นศูนย์กลางแบบมีส่วนร่วม

ผลการวิจัย

พลังอำนาจเพื่อการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุชุมชนเกาะเกิด อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีผลการดำเนินตามประเด็นการวิจัย ดังนี้

1. ศักยภาพผู้สูงอายุชุมชนเกาะเกิดที่มีพลังอำนาจในการพึ่งตนเอง

จากการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยนำเสนอเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

1.1 ศักยภาพผู้สูงอายุ จากการร่วมเวทีเสวนาของผู้สูงอายุแต่ละคนที่เป็นตัวแทนของหมู่บ้าน ได้เสนอชื่อตามประเด็นที่ได้รับคือ “ผู้สูงอายุที่มีความสามารถหรือเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นในตำบลเกาะเกิด ทั้ง 7 หมู่บ้าน ที่สามารถสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ เลี้ยงดูตนเองและลูกหลานได้” จากการประมวลผลข้อมูล ผู้สูงอายุบางคนถูกเสนอชื่อซ้ำ ๆ กัน ทำให้ได้ข้อมูลรายชื่อผู้สูงอายุตามเกณฑ์เชิงประจักษ์ จำนวนทั้งสิ้น 35 คน จากการสังเคราะห์ข้อมูล พบว่าผู้สูงอายุและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ในการเลี้ยงดูตนเองและลูกหลาน ในตำบลเกาะเกิด มีภูมิปัญญาด้านขนมไทยโบราณ การทำกับข้าวคาวหวาน

.....
 ยาลูกกลอนสมุนไพรอายุวัฒนะ ปลูกพืชผักสวนครัวแบบวิถีดั้งเดิมสู่เศรษฐกิจชุมชน การเกษตรผสมผสาน
 การประมงพื้นบ้าน ปศุสัตว์ ความรู้ความสามารถทางฝีมือด้านศิลปาชีพ และการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
 วิถีชุมชน

ภาพที่ 1 แสดงภาพผู้สูงอายุร่วมกันทำแผนที่ความคิดผู้สูงอายุที่มีความสามารถและทุนชุมชน :
 ที่มาผู้วิจัย 2560

1.2 ศักยภาพชุมชนที่เอื้อต่อการพึ่งตนเองคนในชุมชน พบว่าด้านความเชื่อความศรัทธามีศาลประจำหมู่บ้าน ศาลเจ้าแม่สำลี ศาลพ่อปู่ขุนทอง ศาลพ่อปู่เสือ จากการบอกเล่าของชุมชนสันนิษฐานว่า แต่ละศาลมีอายุราว 120-150 ปี ในอดีตชุมชนมีความเชื่อความศรัทธาหลายชั่วคน ในด้านปกปักรักษาและคุ้มครองผลผลิตทางการเกษตร วัว ควาย เครื่องมือทำมาหากินของชาวบ้าน เนื่องจากในสมัยก่อนมีขโมยจำนวนมาก มีผู้พบเห็นเจ้าพ่อและเจ้าแม่ปรากฏตัวให้เห็น ขโมยจึงกลัวและไม่สามารถลักวัว ควายของชาวบ้านได้ ส่วนปัจจุบันคนรุ่นใหม่จะเดินทางไปขอพรในด้านต่าง ๆ เช่น เรื่องเรียน การเกณฑ์ทหาร การงาน ค้าขาย และไหว้เป็นสิริมงคลเมื่อออกจากหมู่บ้าน วัดพญาญาติ มีหลวงพ่อดำเป็นพระพุทธรูปเก่าแก่ในสมัยกรุงศรีอยุธยา อายุประมาณ 400 ปี วัดนี้จะมีอุโบสถเป็นรูปเรือสำเภาโบราณและด้านหน้าอุโบสถจะมีต้นมะขามเก่าแก่อายุร้อยกว่าปี ตามประวัติกล่าวว่า รัชกาลที่ 5 ทรงปลูกไว้ ศูนย์ศิลปาชีพเกาะเกิด สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงมีพระราชประสงค์จะจัดตั้งศูนย์ศิลปาชีพแห่งใหม่ พระองค์จึงทรงให้หาต้นแบบในการทำมาหากินที่จะช่วยให้ราษฎรสามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้ โดยมีแนวคิดที่ว่า “.....ให้พ่อบ้านเข้าเป็นแรงงานของโครงการศิลปาชีพ สำหรับแม่บ้านให้ทำงานบ้าน ทำงานเกษตรโดยขอให้เกษตรกรปลอดสารพิษ และเมื่อพ่อบ้านว่างจากการทำงานหลักแล้วให้มาช่วยทำงานเกษตร ซึ่งถือเป็นวิถีชีวิตดั้งเดิมของเกษตรกรไทย...” วัฒนธรรมดั้งเดิม เช่น ทางศาสนา ขนบธรรมเนียม

.....
 ประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ อาหารคาวหวาน รวมถึงระบบนิเวศ ทรัพยากรธรรมชาติ พืชผักสวนครัวพื้นบ้าน
 เศรษฐกิจชุมชน แหล่งเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ แหล่งเรียนรู้ตามวิถีชีวิต ฐานการเรียนรู้ศูนย์เศรษฐกิจ
 พอเพียง ศักยภาพเหล่านี้เอื้อต่อการจัดการท่องเที่ยวชุมชน การปักค้างโฮมสเตย์ ทำให้สามารถอาชีพ สร้างรายได้
 ให้แก่ชุมชนจากภูมิปัญญาดั้งเดิม ผลผลิตและกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นส่วนใหญ่ขับเคลื่อนโดยผู้สูงอายุ
 และภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภาพที่ 2 แสดงภาพ ระบบนิเวศที่อุดมสมบูรณ์ : ที่มาผู้วิจัย 2560

2. ปัจจัยที่ส่งเสริมพลังอำนาจในการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุชุมชนเกาะเกิด พบว่าความเป็นมาที่บ่งบอก
 วิถีชีวิตชุมชนริมน้ำดั้งเดิมด้วยพื้นฐานทางสังคมวัฒนธรรม ชุมชนเกาะเกิดได้เริ่มก่อตัวในการที่จะสร้างอัตลักษณ์
 ซึ่งเป็นสิ่งที่บ่งบอกความเป็นตัวตนของชุมชนอันเป็นภูมิปัญญาที่มีความโดดเด่น ควรค่าแก่การอนุรักษ์ สืบสาน
 และถ่ายทอดไปยังคนรุ่นหลัง เพื่อพัฒนาและแก้ปัญหาในท้องถิ่นให้สอดคล้องกับธรรมชาติและวิถีชีวิตของชุมชน
 พัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวิถีชุมชน มีแหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ วิถีชีวิต โดยอาศัยผู้สูงอายุ
 และภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นผู้ขับเคลื่อน การรวมกลุ่มก่อตั้งโฮมสเตย์ของชุมชน มีป้าลำนวน พรหมไวย เป็นผู้นำ
 ป้ากล่าวว่า “บรรยากาศริมแม่น้ำ หลีกหนีความวุ่นวายของชุมชนเมืองเหมาะแก่การพักผ่อน ซึ่งตอบสนองกลุ่ม
 ที่ชื่นชอบธรรมชาติ ในภาษาปัจจุบันคงใช้คำว่า “Slow Life” หรือศัพท์แสลงที่ใช้กันจนติดปากว่า “ชิวชิว”
 ในความหมายคือ “สบาย ๆ ไม่เร่งรีบ” สามารถสร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้แก่ชุมชน ซึ่งเกาะเกิดยังมีปัจจัยเอื้อ
 ด้านต่าง ๆ ได้แก่

ภาพที่ 3 แสดงภาพ วิถีชีวิตชุมชนริมน้ำ และภูมิปัญญาบรรพบุรุษ : ที่มาผู้วิจัย 2560

2.1 พื้นที่เชิงกายภาพและแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นทรัพยากรธรรมชาติหลักที่เอื้อต่อชุมชน เกาะเกิดเป็นชุมชนที่ทอดยาวตามริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาทางด้านทิศตะวันออก วิถีชีวิตดั้งเดิมอาศัยทำน้าหน้าบ้านเป็นหลักในการดำเนินชีวิตประจำวัน ได้แก่ การอุปโภค บริโภค อาบน้ำ ชักผ้า จับสัตว์น้ำ ทำการเกษตรและเก็บพืชผักเป็นอาหาร เป็นทั้งแหล่งอาหารและแหล่งอาชีพ ตั้งแต่อดีตจวบจนกระทั่งปัจจุบัน ในอดีตการคมนาคมอาศัยการสัญจรทางน้ำเป็นหลัก บ้านเรือนส่วนใหญ่หันหน้าไปทางแม่น้ำเจ้าพระยา จนกระทั่งมีการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1- 8 ส่งผลให้สาธารณูปโภคพื้นฐาน เช่น ถนนหนทาง ไฟฟ้า น้ำประปาเข้าถึง ชุมชน ทำให้การสัญจรทางบกมีความสะดวกสบายมากขึ้นและลดทอนการสัญจรทางน้ำลงรวมถึงพื้นที่ใช้สอยทำน้าหน้าบ้าน แต่เกาะเกิดเป็นชุมชนที่ยังคงอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทำน้าหน้าบ้านในวิถีชีวิตประจำวันจนกระทั่งได้พัฒนาเป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของชุมชนในด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวิถีชุมชนก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนในหลายมิติ ทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นทั้งจากภายในชุมชนและบุคคลภายนอกชุมชนที่เข้ามาศึกษาดูงาน ท่องเที่ยว และเข้าพักโฮมสเตย์

2.2 ปัจจัยด้านวัฒนธรรม ด้านความเชื่อความศรัทธาที่อยู่คู่กับชุมชน ได้แก่ มีศาลประจำหมู่บ้าน มีศาสนาเป็นแกนกลางทางจิตใจเป็นกรอบแห่งความประพฤติของคนในชุมชน ขนบธรรมเนียม และกิจกรรมตามประเพณีสำคัญต่าง ๆ ชุมชนเกาะเกิดมีวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เอื้อให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง อาหารคาวหวาน อาชีพบรรพบุรุษ กิจกรรมดังกล่าวทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ชาวบ้านนำเรื่องต่าง ๆ มาพูดคุยปรึกษาหารือกัน เนื่องจากชุมชนมีวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ที่ผูกพันกัน มีการติดต่อสื่อสาร มีอาชีพ วัฒนธรรม ความเชื่อ ความใส่ใจร่วมกัน

2.3 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ เศรษฐกิจของชุมชนเกาะเกิด เริ่มจากกลุ่มผลิตภัณฑ์โอท็อป ยาลูกกลอนสมุนไพรอายุวัฒนะ และกลุ่มต่าง ๆ ที่สามารถเกื้อหนุนชุมชนดังนี้

อาชีพบรรพบุรุษ ขนมหไทยโบราณ รสชาติดั้งเดิมได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ ขนมหง ขนมห้มอแกงเต่าถ่านสูตรโบราณ ขนมหั่น ตะไก่ ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง เม็ดขนุน ขนมหั้มขาว กะละแม ขนมหั้มขาวและน้ำนมข้าวยาคุ ต้นตำหรับขนมหั้มขาวยาคุ สืบทอดกันมา 3ชั่วอายุคน และอาหารไทยภาคกลาง

ผลิตภัณฑ์ในชุมชนและวิสาหกิจชุมชน ยาลูกกลอนสมุนไพรอายุวัฒนะ น้ำกลั่นสมุนไพรไล่แมลง มันทะกัญ 3 สี เห็ดยานางิ (เห็ดโคนญี่ปุ่น) เห็ดนางฟ้าภูฐาน เครื่องกายภาพบำบัดพื้นบ้าน ไม้ยืนเพื่อสุขภาพ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มโฮมสเตย์ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ขนมหั้มขาวยาคุและน้ำนมข้าวยาคุ ขนมหไทยโบราณ กลุ่มทำลูกประคบ กลุ่มทำยาสระผม ปุ๋ยหมักน้ำชีวภาพ ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง

พืชผักสวนครัวพื้นบ้านและสวนสมุนไพร วิถีชีวิตดั้งเดิมชุมชนเกาะเกิดปลูกพืชผักสวนครัวไว้เพื่อรับประทานแทบทุกครัวเรือน ช่วยลดภาระค่าครองชีพ ลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ บ้านไหนขาดเหลือนำมาแลกเปลี่ยนแบ่งปันกัน ในปัจจุบันชุมชนเกาะเกิดมีการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวิถีชุมชน มีบ้านพักโฮมสเตย์รองรับกลุ่มคนมาศึกษาดูงาน และนักท่องเที่ยว ดังนั้นพืชผักสวนครัวจากเดิมปลูกเพื่อรับประทาน แบ่งปัน จึงมีการปลูกเพิ่มมากขึ้นเพื่อจำหน่ายคนในชุมชน นักท่องเที่ยว ขายกลุ่มผู้ประกอบการโฮมสเตย์ เพื่อประกอบอาหารให้แก่ที่พัก ขายร้านค้ารายย่อยในหมู่บ้าน เช่น ร้านก๋วยเตี๋ยว ร้านส้มตำ ร้านข้าวแกง และยังมีแม่ค้าจากตลาด มารับเอาไปขาย บ้างก็มีรถเข้ามาซื้อเพื่อนำผลผลิตไปแบ่งขายโดยจัดของเป็นสัดส่วน ชื้อง่ายชัดเจน

.....
ราคาพอเหมาะ ที่พบเห็นกันในปัจจุบันตามตรอก ซอก ซอยหรือหมู่บ้านจัดสรรที่นิยมเรียกกันว่า “รถฟุ่มพวง”
ป้าลำพูนกล่าวว่า...เรื่องผักสวนครัวนี้แต่ก่อนทุกคนก็ปลูกไว้กินกันเองในบ้านนี้แหละ เหลือกก็แบ่งแจกจ่ายกันไป
กะเพรา โหระพา มะนาว พอป่ามาทำโฮมสเตย์ก็ซื้อของจากชาวบ้านนี้แหละ อย่างตั้มย่า เราก็ซื้อเห็ด มะนาว
หรือแกงเผ็ดไก่ใส่หน่อไม้ มะเขือพวง มะเขือเปราะ โหระพา เราก็ซื้อจากชาวบ้านแถวนี้...ทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่ม
มีความมั่นคงทางการเงินมากขึ้น

2.4 ปัจจัยด้านผู้นำตามธรรมชาติและภูมิปัญญา เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่สำคัญมากผู้นำตามธรรมชาติและ
ภูมิปัญญาเป็นศูนย์รวมของชุมชนนำพาชุมชนไปสู่แนวทางการพึ่งพาตนเองที่สอดคล้องและเหมาะสม ในอดีต
ผู้นำตามธรรมชาติและภูมิปัญญาคนสำคัญของชุมชนเกาะเกิดที่ยังขับเคลื่อนจนกระทั่งถึงปัจจุบัน ได้แก่ ป้าลำพูน
พรรณไวย ถือเป็นคนที่มีความสำคัญในการขับเคลื่อนให้ชุมชนเกาะเกิดมีความเข้มแข็งพึ่งพาตนเองที่ระเบิด
จากภายในของผู้นำและคนในชุมชน

2.5 ปัจจัยด้านศักยภาพชุมชนที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นวิถีไทยดั้งเดิมและอัตลักษณ์ของชุมชน
ผู้นำเห็นคุณค่าและความสำคัญของผู้สูงอายุและภูมิปัญญาท้องถิ่น ชุมชนเกาะเกิดมีทุนทางสังคมที่ดีเป็นชุมชน
ที่มีความลงตัวของการทำงานร่วมกันระหว่างวิถีดั้งเดิม อัตลักษณ์กับการส่งเสริมและเกื้อหนุนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
วิถีชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติ ชุมชนเกาะเกิดตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา อยู่ในเขตอำเภอบางปะอิน มีจุดเชื่อมต่อ
สถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจ เช่น พระราชวังบางปะอิน วัดนิเวศธรรมประวัติราชวรวิหาร เป็นวัดที่มีรูปแบบ
สถาปัตยกรรมกอธิกเลียนแบบโบสถ์คริสต์ ก่อนเข้าตัวเมืองตามเส้นทางขนานกับทางรถไฟจะมีวัดเก่าแก่ เช่น
วัดทองบ่อที่มีศูนย์ศึกษาชุมชนชาวมอญแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม วัดพนัญเชิงวรวิหาร มีจุดเด่น
สำคัญ คือ พระพุทธไตรรัตนนายก หลวงพ่อชาปออง ซึ่งเป็นพระพุทธรูปที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในจังหวัด
พระนครศรีอยุธยา เกาะเกิดยังมีลูกกลอนสมุนไพรอายุวัฒนะที่โด่งดังของป้าลำพูน ถือเป็นพลังผู้นำชุมชน
ที่ไม่หยุดการพัฒนา มีฐานการเรียนรู้ที่มีผู้คนมาศึกษาหาความรู้ความเป็นวิถีชีวิตดั้งเดิม มีการปันจักรยาน
หรือนั่งรถรางถ้ามาเป็นหมู่คณะไปตามฐานเรียนรู้หรือแหล่งเรียนรู้ของชุมชน เช่น ทำข้าวต้มมัด ขนมไทย
หมี่กรอบ น้ำนมข้าวยาคุและข้าวยาคุ และชุดหัวมันญี่ปุ่น โรงเพาะเห็ด เก็บเห็ด เดินชมสวนผสม มะนาว ละมุด
มะม่วงหาวมะนาวโห่ กระท้อน ปุยฝ้ายผลโต ๆ และสารพัดพืชผักสวนครัว พืชสมุนไพร และฐานเรียนรู้ผลิตภัณฑ์
ยาสมุนไพรอายุวัฒนะ

ชุมชนเกาะเกิดได้ดำเนินการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวิถีชุมชน เพราะต้องการให้คนมาศึกษา
เรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนอย่างแท้จริง โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติที่นิยมชมชอบวิถีชีวิต
ความเป็นอยู่แบบชนบท ป้าลำพูน พรรณไวย และผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ขับเคลื่อนสำคัญ มีแนวคิดไปในทางเดียวกันว่า
การท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นไม่ได้ต้องการเน้นเฉพาะเรื่องรายได้เพียงอย่างเดียวเพราะเป็นเพียงแค่อาชีพเสริม
แต่สิ่งสำคัญคือ “ต้องการให้คนในชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างพอเพียง พอกิน พอใช้ อยู่ดีมีสุข”

3. รูปแบบพลังอำนาจของผู้สูงอายุในการสร้างอาชีพ สร้างรายได้ ผู้สูงอายุชุมชนเกาะเกิดมีรูปแบบของตนเองดังนี้

3.1 การเห็นคุณค่าในตนเอง พึ่งพาตัวเอง ในขณะที่ยังทำไหว ยังมีแรง ขยันอดทนในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

3.2 การพึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุและเป็นที่พึ่งให้ลูกหลานภายใต้พลกำลังกาย กำลังใจ และภูมิความรู้ในตนเองนั้น ผู้สูงอายุสามารถเลือกนำความรู้ความสามารถในตนมาประกอบอาชีพได้ตามฤดูกาล และภาวะจำเป็นโดยสอดคล้องกับวิถีชีวิต เช่น การทำขนมไทยโบราณที่ใช้ในขนบธรรมเนียมประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ อาหารคาวหวานภาคกลาง

3.3 การเรียนรู้ ผู้สูงอายุเรียนรู้โดยการสืบทอดความรู้และต่อยอดจากบรรพบุรุษ เรียนรู้จากการซึมซับ ครูพักลักจำจากครอบครัว การอบรมจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนทั้งภายในและภายนอกชุมชน

3.4 ความสนใจในอาชีพ ผู้สูงอายุมีความสุข สนุกกับอาชีพของตนเองในอดีต เห็นผู้เฒ่าผู้แก่ทำขนมไทย อาหารไทยภาคกลาง ตั้งแต่เด็ก ๆ ดูแล้วสนุกก็จึงหันมาทำตั้งแต่เด็กด้วยการซึมซับโดยไม่มีผู้ใดสอน และมีการเรียนรู้ปรับเปลี่ยนการจัดจำหน่ายตามการเปลี่ยนแปลงสังคม

3.5 การได้รับการยอมรับจากชุมชนและสังคมในการพึ่งพาตนเอง เกิดจากการสืบสานอาชีพ บรรพบุรุษและทำอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบัน ซึ่งมีสถานีโอทอปัสและสื่อต่าง ๆ มาทำรายการเพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ภูมิปัญญาเกาะเกิดต่อสื่อสาธารณะในหลายช่องทางอย่างต่อเนื่อง

3.6 การเก็บหอมลอมลิต ออมเงิน ทำตามคำสอนของพ่อ โดยการน้อมนำพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 นำมาใช้ในชีวิตประจำวัน สู่ความสุขความเจริญในชีวิต เช่น การทำบัญชีรายรับรายจ่ายครัวเรือน กินอะไรใช้อะไรต้องให้พอดีกับตนเองใช้ให้สอดคล้องกับรายได้

ภาพที่ 4 แสดงภาพ รวมกลุ่มของผู้สูงอายุในการพึ่งตนเอง : ที่มาผู้วิจัย 2560

4. วิธีการเสริมสร้างพลังอำนาจในการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุชุมชนเกาะเกิด พบว่า ผู้สูงอายุมีการพัฒนาตนเองในสามมิติ ดังนี้

4.1 ด้านสุขภาพ ผู้สูงอายุเกาะเกิดมีการจัดการ 3 ด้าน ได้แก่ 1) ทางร่างกาย จากการร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พบว่าผู้สูงอายุพยายามดูแลตนเองในด้านสุขภาพ รวมกลุ่มกันออกกำลังกาย

.....

ผู้สูงอายุมีการดูแลตนเองทั้งในลักษณะเฉพาะบุคคล เช่น ป้าสง่าเล่าว่า “ป้าออกกำลังกายบนเตียง โดยนอนหงาย แล้วก็ยกแขน ยกขาทำทุกวัน พอกินข้าวเสร็จสักพักก็เข้าไปนอนยกแขนยกขา ถีบจักรยานในอากาศ แล้วก็เอี้ยวตัวไปมา” และการรวมกลุ่มกันของชุมชน เช่น ชุมชนมีโครงการเดินแอโรบิก การออกกำลังกายจากกายอุปกรณ์ที่ชุมชนทำขายคนในชุมชนและนักท่องเที่ยว ได้แก่ ไม้ยืน ไม้นอน ไม้ตาลสำหรับยืดหยุ่นคลายเส้นเป็นอุปกรณ์ที่สามารถปฏิบัติได้ด้วยตนเอง รวมถึงอุปกรณ์ออกกำลังกายที่องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกิดจัดไว้ให้ในชุมชน

2) ทางจิตใจและจิตวิญญาณ พบว่าผู้สูงอายุเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนาโดยส่วนใหญ่จะเดินทางโดยรถจักรยานสามล้อจากบ้านมายังวัดซึ่งมีความปลอดภัยสูงและสามารถวางอาหาร ข้าวของ เขียนหมากพลู เพื่อเตรียมมาวัดได้โดยไม่ต้องรบกวนบุตรหลาน นอกเหนือจากกิจกรรมทางขนบธรรมเนียมประเพณีตามปฏิทินวัฒนธรรม ผู้สูงอายุจะรวมกลุ่มกันไหว้พระสวดมนต์ทุกเย็นถ้าไม่ติดภารกิจอื่นใด

3) ทางสังคม พบว่าผู้สูงอายุมีบทบาทในการขับเคลื่อนชุมชนไม่ว่าจะเป็นทาง ด้านเศรษฐกิจ สร้างอาชีพ สร้างรายได้ การพึ่งตนเอง ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม ส่งผลต่อการค้ำชูการเป็นเจ้าบ้านที่ดี ความเป็นมิตรกับผู้มาเยี่ยมเยือนชุมชนในลักษณะนักท่องเที่ยวเข้าพักโฮมสเตย์ ผู้มาศึกษาดูงาน รวมทั้งการเป็นวิทยากรสาธิตตามฐานการเรียนรู้ โดยใช้เสน่ห์ความเป็นไทยตามวัฒนธรรมดั้งเดิม ผูกมิตรกับแขกผู้มาเยือนเสมือนหนึ่งเป็นเครือญาติ

4.2 ด้านความมั่นคง ผู้สูงอายุเกาะเกิดมีการจัดการ 4 ด้าน ได้แก่ 1) กายภาพและสิ่งแวดล้อม พบว่าเกาะเกิดเป็นชุมชนที่มีวิถีชีวิตริมน้ำ ด้วยพื้นที่เชิงกายภาพทางทิศตะวันออกติดแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติหลักที่เอื้อต่อชุมชน ตั้งแต่อดีตจวบจนกระทั่งปัจจุบัน ในอดีตการคมนาคมอาศัยการสัญจรทางน้ำเป็นหลัก บ้านเรือนส่วนใหญ่จะหันหน้าไปทางแม่น้ำเจ้าพระยา จนกระทั่งการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 - 8 ส่งผลให้สาธารณูปโภคพื้นฐาน เช่น ถนนหนทาง ไฟฟ้า น้ำประปา เข้าถึงชุมชนเกือบทุกพื้นที่ของประเทศไทย ทำให้การสัญจรทางบกมีความสะดวกสบายมากขึ้น และลดทอนการสัญจรทางน้ำลงรวมถึงพื้นที่ทำน้าหน้าบ้าน แต่เกาะเกิดเป็นชุมชนที่ยังคงอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทำน้าหน้าบ้านในวิถีชีวิตประจำวัน ได้แก่ การสัญจร จับสัตว์น้ำและเก็บพืชผักเป็นอาหาร จนกระทั่งปัจจุบันได้พัฒนาเป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของชุมชนในด้านการท่องเที่ยวตามวิถีชุมชน สามารถสร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุและชุมชน เป็นการพัฒนาท้องถิ่นสอดคล้องกับธรรมชาติและวิถีชีวิตชุมชน

2) จิตใจและสังคม พบว่าพลังอำนาจผู้สูงอายุที่มาจากความรัก ความผูกพัน มีน้ำใจไมตรีแบ่งปันและยึดมั่นในศีลในธรรมตามหลักศาสนา ซึ่งในชุมชนมีความเป็นพหุวัฒนธรรม การทำบุญทำทานกับคนและสัตว์เลี้ยง เช่น กรณีย์ ลุงอุดม นับถือศาสนาอิสลาม ลุงเล่าว่า “ตามหลักศาสนาอิสลามจะไม่ให้เลี้ยงสัตว์ เช่น หมู แมว” ลุงบอกว่า “แต่ลุงก็เลี้ยงเพราะความสงสาร เป็นคนมีจิตใจเมตตา” คนในชุมชนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน บริจาคสิ่งของให้คนยากไร้ การช่วยงานบุญต่าง ๆ ทำนา ลงแขกเกี่ยวข้าวแลกเปลี่ยนพืชผักสวนครัว ทำอาหารแบ่งปันญาติพี่น้อง เพื่อนบ้านที่กล่าวมายังสามารถพบเห็นได้ในชุมชนเกาะเกิด

3) เศรษฐกิจ พบว่าผู้สูงอายุชุมชนเกาะเกิดสามารถสร้างอาชีพ สร้างรายได้อันเกิดจากปัญญา จากภูมิปัญญาท้องถิ่นของบรรพบุรุษ ผสมผสานกันอย่างลงตัวระหว่างอดีต จวบจนกระทั่งปัจจุบัน โดยการขับเคลื่อนผ่านผู้สูงอายุที่เห็นคุณค่าในตนเองและได้รับการยอมรับจากชุมชนและสังคม ไม่หยุดที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเอง โดยยึดมั่นหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เช่น กรณีย์ ในอดีต ชุมชนมีการผลิต ไม้กวาด น้ำยาล้างจาน ปลุกพืชผักสวนครัว มะนาว เลี้ยงกบ เลี้ยงปลา เพื่อใช้และบริโภคกันเอง

.....

ในครัวเรือน แลกเปลี่ยน แจกจ่ายในชุมชนเหลือจึงจำหน่าย และเติบโตพัฒนาเป็นวิสาหกิจชุมชน รวมถึงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวิถีชุมชน นับว่าชุมชนมีความพอเพียงและสามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยการนำปัจจัยพื้นฐานของวิถีชีวิตมาพัฒนาเข้ากับยุคสมัย 4) วัฒนธรรมและภูมิปัญญา พบว่า ผู้สูงอายุเกาะเกิดสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องและสอดคล้องกับวิถีชีวิต ตามปฏิทินวัฒนธรรมเป็นวงรอบของชีวิตตลอดทั้งปี ทั้งด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ การทำขวัญข้าว ด้านอาหารคาวหวาน การแต่งกาย การละเล่นของไทย การแสดงเพลงเกี่ยวข้าวหรือเพลงเดินกำรำเคียวของผู้สูงอายุเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยว สิ่งเหล่านี้เป็นการผนวกเข้ากับปฏิทินทางด้านเศรษฐกิจ วิสาหกิจการท่องเที่ยวชุมชน สะท้อนให้เห็นถึงการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งพื้นฐานทางสังคม วัฒนธรรมมาสร้างคุณค่าให้กับชุมชนและสังคม

4.3 ด้านการมีส่วนร่วมในสังคม ผู้สูงอายุเกาะเกิดมีการจัดการตนเอง 2 ระดับ 1) ระดับปัจเจกที่ส่งผลต่อชีวิตดีมีสุข ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข พอใจในชีวิต มีชีวิตอย่างมีคุณภาพสามารถปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ได้ถูกต้องเหมาะสม เกิดจากการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม เศรษฐกิจและจิตวิญญาณ มีการปรับตัว ดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ พึ่งพาตนเอง มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต ใช้ศักยภาพของตนก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อตนเอง ครอบครัวและชุมชน 2) ระดับการรวมกลุ่ม ผู้สูงอายุอยู่ในสังคมอย่างต่อเนื่องและมีความสุข ด้วยการช่วยเหลือเกื้อกูล เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ตามกำลังความสามารถ มีกิจกรรมที่ต้องทำร่วมกับผู้อื่น มีส่วนช่วยเหลือชุมชนและสังคม ถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียน นักศึกษา และบุคคลทั่วไปที่ยินดีที่จะเรียนรู้ เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เป็นที่ยอมรับนับถือของคนในชุมชน บุคคลทั่วไปและหน่วยงานต่าง ๆ พร้อมทั้งถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อสาธารณะผ่านสื่อต่าง ๆ ในโลกโซเชียลเน็ตเวิร์ก

อภิปรายผลการวิจัย

จากการดำเนินการวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างพลังอำนาจเพื่อการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุชุมชนเกาะเกิด ผลการวิจัยที่ให้คำตอบในประเด็นสำคัญและนำมาอภิปรายผลดังนี้

1. ศักยภาพผู้สูงอายุชุมชนเกาะเกิดที่มีพลังอำนาจในการพึ่งตนเอง พบว่าศักยภาพของผู้สูงอายุและภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถ สร้างอาชีพ สร้างรายได้ในการเลี้ยงดูตนเองและลูกหลาน มีภูมิปัญญาด้านขนมไทยโบราณ อาหารคาวหวาน ยาสมุนไพรสมุนไพรอายุวัฒนะ พืชผักสวนครัวแบบวิถีดั้งเดิมสู่เศรษฐกิจชุมชน การเกษตรผสมผสาน การประมงพื้นบ้าน ปศุสัตว์ ความสามารถด้านศิลปาชีพ และการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวิถีชุมชน ซึ่งสมาชิกชุมชนตระหนักถึงพลังความสามารถและคุณค่าที่มีอยู่ในตนเอง สนองความต้องการของตนเองเพื่อให้ตนเองและชุมชนดำรงตนอยู่ได้อย่างมีอิสระ มีความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน มีจิตสำนึกในการพึ่งตนเองและเชื่อมั่นในศักยภาพความสามารถของตน โดยมีพื้นฐานการมีส่วนร่วมของชุมชน รวมถึงศักยภาพชุมชนที่เอื้อต่อการพึ่งตนเองคนในชุมชน พบว่าด้านความเชื่อ ความศรัทธา วัฒนธรรมดั้งเดิม ศูนย์ศิลปาชีพเกาะเกิด แหล่งเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ แหล่งเรียนรู้ตามวิถีชีวิต ศักยภาพเหล่านี้เอื้อต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวิถีชุมชน การพักโฮมสเตย์ ทำให้สามารถสร้างงาน สร้างรายได้ให้แก่ชุมชนจากภูมิปัญญาดั้งเดิม ผลผลิตและกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นส่วนใหญ่ขับเคลื่อน

.....

โดยผู้สูงอายุและ ภูมิปัญญาท้องถิ่นก่อให้เกิดพลังอำนาจในการพึ่งตนเอง ซึ่งผลวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิด การดำเนินชีวิตบนฐานของความพอเพียง พออยู่พอกินเป็นการดำเนินชีวิตอยู่อย่างพอเพียง โดยการปลูกพืชผักสวนครัวบนพื้นที่ว่างที่เหมาะสม การเกษตร ทำนา เลี้ยงสัตว์ ไว้กินเอง หากมีเหลือก็แบ่งปัน แจกจ่ายให้เพื่อนบ้าน เหลือจะนำไปขาย เพื่อเป็นการสร้างรายได้แก่ครัวเรือน รวมทั้งมีการเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมพื้นที่ใช้สอยเกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ของ ภัทรธิรา ผลงาม, สุเมธนา ศรีสวัสดิ์ และสุทัต หนูมาก (Phon-ngam, Srisawa and Noomak, 2018) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาศักยภาพในการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุ ชุมชน บ้านนาบอน ได้ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจเพื่อสร้าง อาชีพเสริม เพิ่มรายได้ ลดค่าใช้จ่ายบนพื้นฐานของการประหยัด โดยใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นกรอบ ในการส่งเสริมกิจกรรมต่าง ๆ เช่น พืชผักสวนครัว ปลูกไว้กิน แจกจ่าย เหลือนำไปจำหน่าย การเพาะเห็ด เป็นอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ การรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชน สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมก่อให้เกิด ผลกระทบในทางบวก สมาชิกในชุมชนมีความสามัคคีเข้าร่วมกิจกรรมทุกกิจกรรมที่จัดขึ้น ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมแรงกันทำสวนพอเพียง เพื่อใช้เป็นแหล่งอาหารและรายได้ของชุมชน

2. ปัจจัยที่ส่งเสริมพลังอำนาจในการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุชุมชนเกาะเกิด พบว่า ความเป็นมาที่บ่งบอก วิถีชีวิตชุมชนริมน้ำดั้งเดิม มีพื้นฐานทางสังคมวัฒนธรรม พื้นที่เชิงกายภาพและแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่เอื้อต่อชุมชน ผู้นำตามธรรมชาติและภูมิปัญญาที่มีความโดดเด่นเป็นอัตลักษณ์ชุมชน เช่น อาชีพบรรพบุรุษ ผลิตภัณฑ์ในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ตรีพล โฉมไสว, ศักดา สถาพรพจนา และเนติ เฉลยวาเชศ (Chomsavai, Sathapornphojana and Chaloeuwates, 2020) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง กับการเสริมสร้างพลังอำนาจ ประกอบด้วย 1) ทักษะการจัดการที่มีความสำคัญต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจ 2) บรรยากาศที่เอื้อต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจ 3) การมีทรัพยากรที่เอื้อให้การดำเนินงานบรรลุตามเป้าหมาย ที่กำหนดไว้ ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้ 1) การกำหนดเป้าหมายร่วมกัน 2) การสนับสนุนทรัพยากร 3) การสร้างขวัญกำลังใจ 4) การติดตามการทำงาน ผู้นำเป็นผู้ที่มีความสำคัญในการเสริมสร้างพลังอำนาจในงาน ผลการเสริมสร้าง พลังอำนาจจะทำให้เกิดความรู้สึกผูกพันต่อองค์กร และมีความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่ง มีความพึงพอใจ และภาคภูมิใจในงาน มีขวัญกำลังใจในการทำงานซึ่งส่งผลต่อคุณภาพในการทำงาน

3. รูปแบบพลังอำนาจของผู้สูงอายุในการสร้างอาชีพ สร้างรายได้ พบว่าผู้สูงอายุชุมชนเกาะเกิดเห็นคุณค่า ในตนเอง พึ่งพาตนเองในขณะที่ยังทำไหวและช่วยเหลือตนเองได้ ขยันพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง สนุกกับอาชีพ ของตนเองในอดีตที่ได้เห็นและซึมซับจากผู้เฒ่าผู้แก่ สามารถเลือกนำความรู้ของตนที่สืบทอดและต่อยอดจากบรรพ บุรุษมาประกอบอาชีพได้ตามฤดูกาลและตามปฏิทินวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต รวมทั้งได้น้อมนำ พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 นำมาใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การทำบัญชีรายรับรายจ่าย ครัวเรือน ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจและได้รับการยอมรับจากชุมชนและสังคมตั้งแต่อดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบัน โดยมีสถานีโทรทัศน์และสื่อต่าง ๆ มาทำรายการเพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ภูมิปัญญาเกาะเกิดต่อสื่อสาธารณะ ในหลายช่องทางอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับ มิ่งขวัญ คงเจริญ และอาชัญญา รัตนอุบล (Khongchareon and Rattanaubon, 2011) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนเพื่อเสริมสร้าง ความยั่งยืนของชุมชนแห่งการเรียนรู้ จากผลวิจัยพบว่า การพัฒนา 3 รูปแบบ ดังนี้ 1) องค์ประกอบการเสริมสร้าง

.....
ความยั่งยืนของชุมชนแห่งการเรียนรู้มี 9 องค์ประกอบ คือ การมีส่วนร่วมของชุมชน การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ ระบบคุณธรรมจริยธรรมและกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ของชุมชน ระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง การเรียนรู้ผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่น การอนุรักษ์ พื้นฟูระบบนิเวศและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อวิถีชุมชน ระบบทุนชุมชน ความเสมอภาคในการจัดการชุมชนและหลักประกันความมั่นคงในการดำรงชีวิตของชุมชน

2) การเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชน 2 ระดับ คือ ระดับบุคคล ได้แก่ องค์ประกอบภายในบุคคล ด้านปฏิสัมพันธ์ ด้านพฤติกรรม และระดับชุมชน ได้แก่ องค์ประกอบโครงสร้างทางสังคม 3) รูปแบบของชุมชน ได้แก่ ชุมชนเมือง และชุมชนชนบท ทั้ง 2 รูปแบบ มีความคล้ายคลึงและแตกต่างกันในบางประเด็น ซึ่งประกอบด้วย การกำหนดเป้าหมาย การวางแผน การวิเคราะห์ความต้องการของชุมชน การทำประชาคม การจัดเวทีชาวบ้าน การบันทึก การเปลี่ยนของชุมชน การติดตามผล การดำเนินงานและการสร้างความสัมพันธ์ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในสมาชิกและเครือข่าย และสอดคล้องกับ กิ่งแก้ว สุวรรณศิริ, นพพร จันทรนาชู และนรินทร์ สังข์รักษา (Suwankeeree, Chantararnamchoo and Sungrugsa, 2016) ได้ศึกษาเรื่อง พัฒนารูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชน ได้แนวทางพัฒนากิจกรรมในรูปแบบ 2 ระดับ คือระดับบุคคล ประกอบด้วย 1) กิจกรรมสร้างความตระหนัก 2) สร้างความตั้งใจมุ่งมั่น 3) พัฒนาศักยภาพ 4) การสร้างความภาคภูมิใจ และระดับทีมงาน ประกอบด้วย 1) การสรรหาบุคคลมาร่วมทีม 2) จัดตั้งทีมและเปิดโอกาสให้สมาชิกอาสาทำงานตามทีมนัด 3) พัฒนาศักยภาพการใช้เครื่องมือสื่อสาร

4. วิธีการเสริมสร้างพลังอำนาจในการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุชุมชนเกาะเกิด พบว่าผู้สูงอายุมีการพัฒนาตนเองในสามมิติ 1) ด้านสุขภาวะ แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ร่างกาย จิตใจและจิตวิญญาณ สังคม 2) ด้านความมั่นคง แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ กายภาพและสิ่งแวดล้อม จิตใจและสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมและ ภูมิปัญญา 3) ด้านการมีส่วนร่วมในสังคม แบ่งออกเป็น 2 ระดับ ได้แก่ ระดับปัจเจก ระดับการรวมกลุ่ม โดยผ่านกิจกรรม “ผู้สูงอายุยุคใหม่ : อยู่อย่างไรให้สุข” พบว่า ผู้สูงอายุมีวิธีคิด เข้าใจตนเอง และมีรูปแบบการดูแลจัดการตนเอง มีพลังกาย พลังใจ สามารถปรับตัวตามสภาพของร่างกาย และดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขไปกับวงจรของการเปลี่ยนแปลงของชุมชนและสังคม มีความภาคภูมิใจในงานที่ทำที่ผ่านมา จากอดีตจนกระทั่งปัจจุบัน และไม่หยุดการพัฒนาการศึกษาดูงานเพื่อเปิดหูเปิดตาและเรียนรู้ รู้เขา รู้เรา รู้เท่าทัน สังคมปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดพลวัตพลังของ องค์การอนามัยโลก (WHO, 2002 อ้างถึงใน พิรเทพ รุ่งคุณากร Rungkhunakorn, 2017) แสดงถึงสุขภาวะที่สมบูรณ์ของผู้สูงอายุ เป็นแนวคิดที่ครอบคลุม และคาบเกี่ยวกับแนวคิดผู้สูงอายุสุขภาพดี แนวคิดการประสบความสำเร็จในวัยผู้สูงอายุ และแนวคิดผู้สูงอายุที่ยังประโยชน์ โดยพลวัตพลังมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ การส่งเสริมให้มีสุขภาพที่ดี การส่งเสริมการมีส่วนร่วม และการส่งเสริมให้มีความมั่นคงหรือการมีหลักประกันในชีวิต ซึ่งองค์การอนามัยโลกได้กำหนดเป็นเพียงแนวคิดกว้าง ๆ เพื่อให้ทุกประเทศนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของตนเอง นอกเหนือจากนั้นแนวทางของ องค์การอนามัยโลกเสนอตัวกำหนดการเข้าสู่ภาวะพลวัตพลัง ได้แก่ บริการทางด้านสุขภาพและสังคม ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ปัจจัยทางบุคคล ปัจจัยทางพฤติกรรม และปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางสังคม สอดคล้องกับพิรเทพ รุ่งคุณากร (Rungkhunakorn, 2017) มองว่า พลวัตพลังเป็นคุณภาพและคุณค่า ในตัวเองของผู้สูงอายุในรูปแบบของพลังอำนาจอย่างน้อย 4 ส่วนร่วมกัน ได้แก่ 1) พลังอำนาจสุขภาวะองค์รวม

.....
ของร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ 2) พลังอำนาจสัมพันธภาพที่ดีและการทำประโยชน์แก่ผู้อื่น 3) พลังอำนาจการเรียนรู้และการสร้างสรรค์ และ 4) พลังอำนาจการบรรลุศักยภาพและการพึ่งพาตัวเอง พฤติพลังเป็นทั้งเจตจำนงในการดำเนินชีวิตและวิถีความประพฤติปฏิบัติที่พึงประสงค์นำมาซึ่งพลังการมีชีวิตของผู้สูงอายุซึ่งจำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมหรือสนับสนุนผ่านการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ทั้งการศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย รวมทั้งการพัฒนามนุษย์ในลักษณะต่าง ๆ ทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการจากบุคคลรอบข้าง ผู้สูงอายุและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้พลังอำนาจทั้งสี่ประการนี้เจริญงอกงาม และขับเคลื่อนชีวิตของผู้สูงอายุ กลุ่มและเครือข่ายผู้สูงอายุ และในสังคมผู้สูงอายุ เพื่อสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุ ความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ และการสร้างประโยชน์สุขของผู้สูงอายุ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ได้น้อมนำ “หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นปณิธานนำทางในการพัฒนาประเทศอย่างต่อเนื่องจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9-11 ในการพัฒนาศักยภาพคนให้มีทักษะความรู้ และความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า เสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ จากผลการวิจัยผู้สูงอายุมีวิธีการเสริมสร้างพลังอำนาจในการพึ่งตนเอง มีการพัฒนาตนเองในด้านสุขภาพ ได้แก่ ร่างกาย จิตใจและจิตวิญญาณ สังคม ด้านความมั่นคง ได้แก่ มั่นคงกายภาพและสิ่งแวดล้อม จิตใจและสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและภูมิปัญญา และด้านการมีส่วนร่วมในสังคม ได้แก่ ระดับปัจเจก ระดับการรวมกลุ่ม เป้าหมายดังกล่าวจะบรรลุผลได้ต้องอาศัยการเสริมสร้างพลังอำนาจให้บุคคลเป็นผู้ที่มีศักยภาพ เชื่อในศักยภาพแห่งตนและเห็นคุณค่าของตนเอง สามารถนำเอาความรู้ความสามารถในการพัฒนาตนเองและชุมชนตามวิถีชีวิตให้สอดคล้องและทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการทำวิจัย

จากข้อค้นพบการวิจัย ทำให้ทราบว่าผู้สูงอายุให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างพลังอำนาจในการพึ่งตนเองในทุกมิติ สามารถนำทุนชุมชนทั้งผู้สูงอายุและภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพยากรธรรมชาติ อาชีพบรรพบุรุษ วัฒนธรรม ความเชื่อความศรัทธา ผ่านกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ก่อให้เกิดการสร้างอาชีพสร้างรายได้พัฒนาสู่เศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเอง ส่งผลต่อการเติบโตเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวิถีชุมชนที่มีผู้คนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศแวะเวียนมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ศึกษาดูงานและพักผ่อนหย่อนใจ ทำให้ชุมชนมีรายได้หมุนเวียนสามารถพึ่งพาตนเองได้

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ภูมิปัญญาท้องถิ่นและผู้นำตามธรรมชาติเป็นบุคคลที่ชุมชนยอมรับและศรัทธาควรวิจัยเพื่อการสืบสานรักษาและต่อยอดภูมิปัญญาเดิมให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม รวมทั้งส่งเสริมเป็นแหล่งเรียนรู้ทั้งในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัย เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อเป็นพื้นที่ให้ภูมิปัญญาดั้งเดิมมีพื้นที่ยืนในสังคมรูปแบบใหม่และเสริมสร้างความยั่งยืนของชุมชน

References

- Chansarn, S. (2014). “The Elderly: Future that We All Are”. Daily News Newspaper. [Online]. Retrieved September 19, 2020, from <https://www.dailynews.co.th/bangkok/314312>. (in Thai)
- Chomphu, C. (2007). **Empowerment of The Elderly Exercising of Wai-thong Niwet Elderly Center**. Master of Education Thesis Program in Health Promotion Graduate School, Chiang Mai University. (in Thai)
- Chomsavai, T., Sathapornphojana, S. and Chaloeuwates, N. (2020). “Teacher Empowerment in The 21st Century”. **Journal of Legal Entity Management and Local Innovation** 6(1): 123-136. (in Thai)
- Gibson, C. H. (1993). **A Study of Empowerment in the Mothers of Chronically Children**. Boston : Boston College.
- Khongchareon, M. and Rattanaubon, A. (2011). “Development of Guidelines of Community Empowerment for Enhancing of Learning Community”. **SDU Research Journal** 7(2): 19- 36. (inThai)
- National Statistics, Office. (2014). **Survey of The Elderly Population in Thailand 2014**. Bangkok: Texts and Journal Publication Company Limited. (in Thai)
- Phon-ngam, P., Srisawa, S. and Noomak, S. (2018). “Development of Economic Self-reliance Potential of Ban Na Bond Community, Loei Province Faculty of Humanities and Social Sciences, Loei Rajabhat University”. **Research Journal for Community Development** 10(1): 44-55. (inThai)
- Phrakhru Wibunsilaprot (Sommai Arsapo/Nonnoy) and Phramaha Mit Thitapanyo. (2019). The King’s Philosophy with the Self-reliant”. **Dhammathas Academic Journal, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khan Kaen Campus, Thailand** 19(4) Special Issue: 165-175. (inThai)
- Promotion and Protection of The Elderly, Office. (2011). **The 2nd National Plan on The Elderly (2002-2021) Revised Version 2009**. Office of Promotion and Protection of Children, Adolescents, the Lacking, the Disabled and the Elderly. (in Thai)
- Rungkhunakorn, P. (2017). **Guidelines of Adult Education Inspired by Self-sufficiency Economy Philosophy of The Thai Elderly’s Empowerment, Well-being and Health Intelligence Boosting** (Mimeograph), Nakhon Pathom: Department of Lifelong-learning, Faculty of Education, Silpakorn University Sanamchandra Campus. (in Thai)

.....
Suwankeereek, K., Chantaranamchoo, N. and Sungrugsa, N. (2016). “WA Model of Community Empowerment for Community Planning” . **Veridian E-journal Academic Journal, Silpakorn University. Thai Version. Humanities, Social Sciences, and Art** 9(2): 1787-1801.
(in Thai)